

Nederlandse samenvatting (Summary in Dutch)

Inleiding

Kindermishandeling is een veelvoorkomend fenomeen met ernstige gevolgen voor de ontwikkeling van kinderen (Gilbert et al., 2009; Norman et al., 2012; Romens, McDonald, Svaren, & Pollak, 2015; Stoltenborgh, Bakermans-Kranenburg, Alink, & van IJzendoorn, 2015). Het omvat alle vormen van fysieke, seksuele en emotionele mishandeling en/of verwaarlozing en komt het vaakst voor binnen relaties die het meest proximaal zijn voor het kind (World Health Organization, 1999). Wanneer kindermishandeling plaatsvindt in een gezin, is het uithuisplaatsen van kinderen een uiterste maatregel die kan worden genomen om hen te beschermen. Uithuisplaatsingsbeslissingen zijn één van de moeilijkste beslissingen waarmee professionals in de jeugdzorg worden geconfronteerd, omdat deze beslissingen een drastische impact hebben op het leven van kinderen en hun ouders. Vanwege deze grote impact is het van uiterst belang dat uithuisplaatsingsbeslissingen met zo groot mogelijke zekerheid kunnen worden genomen en leiden tot de best mogelijke uitkomsten voor de ontwikkeling van kinderen.

Beslissen over uithuisplaatsingen is zeer ingewikkeld – niet alleen vanwege de complexiteit en onvoorspelbaarheid van problemen in gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt, maar ook omdat professionals vaak tegenstrijdige en onvolledige informatie krijgen, onder tijdsdruk werken en een hoge caseload hebben (Munro, 1999, 2008). Bovendien ontbreken momenteel bewezen effectieve procedures om uithuisplaatsingsbeslissingen te ondersteunen. De complexiteit van uithuisplaatsingsbeslissingen wordt tevens weerspiegeld in wetenschappelijke studies waaruit blijkt dat er vaak gebrekkige overeenstemming bestaat tussen professionals (Bartelink, Adink, Udo, van der Haar-Bolwijn, & van Yperen, 2019; Bartelink, van Yperen, & ten Berge, 2015; Britner & Mossler, 2002) en dat subjectieve factoren invloed uitoefenen op het beslisproces (Benbenishty et al., 2015; Munro, 1999). Het is dus van groot belang dat meer onderzoek wordt uitgevoerd naar effectieve procedures om de kwaliteit van uithuisplaatsingsbeslissingen te verbeteren.

Eén mogelijke procedure die zou kunnen bijdragen aan een verbeterde kwaliteit van uithuisplaatsingsbeslissingen is om met behulp van een bewezen effectieve interventie een dynamische beoordeling van de opvoedingscapaciteiten van ouders uit te voeren (Cyr & Alink, 2017; Cyr et al., 2012; Harnett, 2007). Gehechtheidsinterventies gericht op het vergroten van de sensitiviteit van ouders zouden hier mogelijk geschikt voor kunnen zijn. Informatie over de vooruitgang die ouders laten zien na dit soort interventies (of het gebrek daaraan) kan namelijk een belangrijke indicatie geven van de mate waarin zij in staat zijn om belangrijke opvoedingsvaardigheden te verbeteren, waarmee de kwaliteit van de ouder-kindrelatie – en daarmee ook het welzijn van het kind – kan worden bevorderd (Cyr & Alink, 2017; Cyr et al., 2012). Wetenschappelijk onderzoek op dit gebied is echter nog zeer schaars. In dit proefschrift werd onderzocht of gehechtheidsinterventies kunnen bijdragen aan een verbeterde kwaliteit van uithuisplaatsingsbeslissingen voor gezinnen met jonge kinderen. Daarnaast werd onderzocht welke ouders meer of minder baat hebben bij gehechtheidsinterventies in deze context.

Subjectieve factoren beïnvloeden uithuisplaatsingsbeslissingen

Verschillende onderzoeken hebben uitgewezen dat beslissingen in kinderbeschermingszaken worden beïnvloed door subjectieve factoren. Zo is aangetoond dat er verschillen bestaan tussen ervaren en onervaren professionals en tussen pedagogen en kinderrechtvaarders wanneer zij dezelfde casus beoordelen (Britner & Mossler, 2002; Devaney, Hayes, & Spratt, 2017; Fleming, Biggart, &

Beckett, 2015). Ook is in verschillende studies gevonden dat persoonlijke opvattingen van professionals samenhangen met hun oordeel over een casus (Bartelink et al., 2018; Davidson-Arad & Benbenishty, 2010). In de eerste studie die staat beschreven in dit proefschrift (hoofdstukken 2 en 3), werden verschillende vignetten over geanonimiseerde en ingekorte casussen van de Raad voor de Kinderbescherming voorgelegd aan 144 professionals (medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming, gezinsmanagers en kinderrechtters) en masterstudenten (Pedagogische Wetenschappen en Jeugdrecht) die een belangrijke (toekomstige) rol spelen in het beslisproces. We vroegen elk van hen om vier casussen te lezen en aan te geven wat voor beslissing ze zouden nemen of adviseren met betrekking tot een mogelijke uithuisplaatsing van het kind. We vonden dat twee subjectieve factoren van invloed waren op deze beslissingen: de attitude van de deelnemers ten opzichte van de schadelijkheid van uithuisplaatsingen en hun *mindset* ten opzichte van de capaciteit van ouders om te veranderen. Deelnemers die een negatievere attitude hadden ten opzichte van uithuisplaatsingen (in andere woorden: een uithuisplaatsing als schadelijker beschouwden voor kinderen) besloten minder vaak tot een uithuisplaatsing. We vonden dat kinderrechtters in het algemeen een negatievere attitude hadden ten opzichte van uithuisplaatsingen dan medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en gezinsvoogden. Met betrekking tot *mindset* vonden we dat deelnemers met een meer vaste *mindset* ten opzichte van verandering (in andere woorden: niet geloven dat ouders in staat zijn om hun gedrag te veranderen) vaker besloten tot een uithuisplaatsing. Het aantal jaren werkervaring, de professionele achtergrond en de attitude ten opzichte van de effectiviteit van uithuisplaatsingen hadden geen van alle invloed op het beslisproces.

Deze bevindingen zijn in lijn met eerder onderzoek waaruit naar voren kwam dat individuele eigenschappen van professionals het beslisproces beïnvloeden (Bartelink et al., 2018; Davidson-Arad & Benbenishty, 2010, 2016). Een verklaring voor deze bevindingen is dat het door de diversiteit, onvoorspelbaarheid en complexe samenhang van de problemen die spelen in mishandelende gezinnen zeer moeilijk is om het toekomstig welbevinden van kinderen te voorspellen – en daarmee ook om uithuisplaatsingsbeslissingen goed te kunnen onderbouwen. Dit verklaart tevens waarom regelmatig wordt gevonden dat professionals, ondanks het bestaan van gestructureerde richtlijnen en risicotaxatie-instrumenten, tot verschillende conclusies komen over eenzelfde casus (Bartelink et al., 2015). Wanneer het beslisproces verrijkt kan worden met concreter bewijs met een voorspellende waarde voor het toekomstig welzijn van kinderen, zou dit mogelijk tot betere uithuisplaatsingsbeslissingen leiden. In hoofdstukken 2 en 4 van dit proefschrift werd een procedure geëvalueerd die hier mogelijk aan zou kunnen bijdragen.

Dynamische ouderschapsbeoordelingen in het beslisproces

Een belangrijk onderdeel van het beslisproces is een beoordeling van de opvoedingscapaciteiten van ouders. Richtlijnen voor uithuisplaatsingsbeslissingen schrijven voor dat als eerste een cross-sectionele risicotaxatie zou moeten worden gemaakt over de balans tussen de ontwikkelingsbehoeften van het kind en de huidige opvoedingscapaciteiten van ouders (Bartelink, ten Berge, & van Vianen, 2017). Indien dit niet tot een eenduidige conclusie leidt over het al dan niet uithuisplaatsen van het kind, zou een meer dynamische beoordeling van de opvoedingscapaciteiten moeten plaatsvinden, waarbij wordt geëvalueerd in hoeverre ouders in staat zijn om binnen een bepaalde periode te profiteren van aangeboden hulpverlening. Hoewel nog vrijwel geen empirisch onderzoek is gedaan op dit gebied, biedt het raamwerk van Harnett (2007) hier goede kaders voor. Dit raamwerk werd ontwikkeld om beperkingen die in eerder onderzoek waren gerapporteerd te ondervangen. Uit eerder onderzoek bleek namelijk dat ouderschapsbeoordelingen vaak

geen directe observaties van de ouder-kindrelatie bevatten, niet in de thuisomgeving werden uitgevoerd, meer gericht waren op de beperkingen van ouders dan op hun krachten en werden gebaseerd op slechts één momentopname (Budd, Poindexter, Felix, & Naik-Polan, 2001). Volgens het raamwerk van Harnett (2007) zou een meer gestructureerde beoordeling van opvoedingscapaciteiten moeten plaatsvinden op basis van een bewezen effectieve interventie. Een dergelijke interventie zou aan de volgende eisen moeten voldoen om de eerder genoemde beperkingen te ondervangen: er worden systematische observaties gemaakt van de ouder-kindrelatie in de thuisomgeving, er wordt gefocust op de krachten van ouders en de interventie is kortdurend.

Het belang van ouderlijke sensitiviteit

Een belangrijke vraag die hieruit voortvloeit is wat de focus zou moeten zijn van een interventie in een dergelijke procedure. Veel onderzoekers hebben beargumenteerd dat de focus zou moeten worden gericht op de sensitiviteit van ouders (Azar, Lauretti, & Loding, 1998; Cyr & Alink, 2017; Cyr et al., 2012; Schmidt, Cuttress, Lang, Lewandowski, & Rawana, 2007; Teti & Candelaria, 2002; Ward, Brown, & Hyde-Dryden, 2014; White, 2005). Ouderlijke sensitiviteit heeft betrekking op het vermogen van ouders om signalen van hun kind correct op te merken, hier de juiste betekenis aan te verbinden en er prompt en adequaat op te reageren (Ainsworth, Bell, & Stayton, 1974). Ouderlijke sensitiviteit hangt samen met allerlei positieve uitkomsten voor de emotionele, sociale en cognitieve ontwikkeling van kinderen (Bakermans-Kranenburg, van IJzendoorn, & Juffer, 2003; Bernier, Carlson, & Whipple, 2010; Eisenberg et al., 2001; Van Zeijl et al., 2006). Een belangrijk mechanisme hiervoor is de gehechtheidsrelatie tussen ouder en kind (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978; Bowlby, 1982; Juffer, Bakermans-Kranenburg, & van IJzendoorn, 2016). Sensitieve ouders laten namelijk voorspelbaar, coherent en positief gedrag zien ten opzichte van hun kinderen, waardoor kinderen hun ouder als veilige basis kunnen gebruiken wanneer ze stress ervaren. Met behulp van deze veilige basis leren kinderen om hun eigen emoties en gedragingen te reguleren en ontwikkelen ze een veilig intern werkmodel als blauwdruk voor toekomstige relaties.

In het geval van kindermishandeling biedt de ouder vaak geen veilige basis voor het kind: de ouder-kindrelatie wordt namelijk gekenmerkt door negatieve, onvoorspelbare en dysfunctionele gedragingen van de ouder. Hierdoor hebben mishandelde kinderen een sterk verhoogd risico om een gedesorganiseerde en/of onveilige gehechtheidsrelatie ten opzichte van hun ouders te ontwikkelen, wat hen kwetsbaar maakt voor het ontwikkelen van psychopathologie en andere negatieve ontwikkelingsuitkomsten (Cyr, Euser, Bakermans-Kranenburg, & van IJzendoorn, 2010; Fearon, Bakermans-Kranenburg, van IJzendoorn, Lapsley, & Roisman, 2010). Dit geldt in het bijzonder voor jonge kinderen, aangezien zij niet alleen extreem afhankelijk zijn van de zorg van hun ouders, maar ook extreem kwetsbaar voor de langetermijngevolgen van kindermishandeling (Chen & Baram, 2016). Wanneer ouderlijke sensitiviteit wordt bevorderd met een gehechtheidsinterventie, kan de kwaliteit van de ouder-kindrelatie worden verbeterd, waarmee tevens de ontwikkeling van het kind positief wordt gestimuleerd (Juffer, Bakermans-Kranenburg, & van IJzendoorn, 2017). Het is dan ook belangrijk dat een beoordeling van de opvoedingscapaciteiten van ouders informatie geeft over hun vermogen om sensitief opvoedgedrag te verbeteren.

Gehechtheidsinterventies ten behoeve van ouderschapsbeoordelingen

In de afgelopen decennia hebben verschillende studies de effectiviteit van gehechtheidsinterventies voor mishandelende gezinnen (of gezinnen met een hoog risico daarop) aangetoond (Bernard et al., 2012; Cicchetti, Rogosch, & Toth, 2006; Lieberman, Van Horn, & Ippen, 2005; Moss et al.,

2011; Negrao, Pereira, Soares, & Mesman, 2014; Steele, Murphy, Bonuck, Meissner, & Steele, 2019). Enkele van deze interventies worden in een relatief korte periode van twee of drie maanden aangeboden (Bernard et al., 2012; Moss et al., 2011; Negrao et al., 2014), wat deze interventies geschikt zou kunnen maken voor een dynamische ouderschapsbeoordeling. Andere gemeenschappelijke kenmerken van deze interventies die overeenkomen met de criteria van Harnett (2007) zijn dat 1) de interventies in de thuisomgeving worden aangeboden, 2) ouder-kindinteracties systematisch worden geobserveerd, 3) de interventies zich richten op de krachten van ouders en 4) verschillende gerandomiseerde studies de effectiviteit van deze interventies hebben aangetoond. Wanneer wordt geëvalueerd hoe ouders reageren op een dergelijke gehechtheidsinterventie, zou dit concrete en objectieve informatie opleveren over de capaciteit van de ouder om belangrijke opvoedvaardigheden te verbeteren. Hiermee kan mogelijk een betere inschatting worden gemaakt van het toekomstig welzijn van het kind, waarmee uithuisplaatsingsbeslissingen mogelijk beter kunnen worden onderbouwd.

Een belangrijke hypothese van dit proefschrift was dan ook dat het implementeren van gehechtheidsinterventies in ouderschapsbeoordelingen zou leiden tot verbeterde uithuisplaatsingsbeslissingen voor gezinnen met jonge kinderen. De kwaliteit van uithuisplaatsingsbeslissingen werd onderzocht op zowel betrouwbaarheid als validiteit. Een hogere betrouwbaarheid zou betekenen dat er meer overeenstemming bestaat tussen professionals over of er wel of geen uithuisplaatsing zou moeten volgen; dit impliceert een grotere mate van objectiviteit. De validiteit van beslissingen kan worden onderverdeeld in verbeterde indrukvaliditeit – wat verwijst naar de zekerheid van professionals over de juistheid van hun beslissing – en predictieve validiteit – wat verwijst naar het toekomstig welzijn van kinderen.

In de vignettenstudie die in hoofdstukken 2 en 3 werd beschreven hebben we onderzocht of (toekomstige) professionals meer overeenstemming over uithuisplaatsingsbeslissingen lieten zien wanneer zij aanvullende informatie kregen over de mate waarin ouders vooruitgingen in hun opvoedvaardigheden na een gehechtheidsinterventie. We vergeleken hun beslisovereenstemming tussen twee typen vignetten: “controlevignetten”, welke bestonden uit ingekorte en geanonimiseerde casussen van de Raad voor de Kinderbescherming, en “experimentele vignetten”, welke uit precies dezelfde casussen bestonden, maar dan met een (fictieve) aanvullende alinea waarin werd beschreven in welke mate ouders vooruitgang lieten zien in hun opvoedvaardigheden na een gehechtheidsinterventie. In het algemeen bevestigden de resultaten van deze studie dat het toevoegen van deze beschrijving leidde tot verhoogde overeenstemming over uithuisplaatsingsbeslissingen. Dit kwam het sterkst naar voren voor vignetten die beschreven dat de ouder(s) vooruitgang liet(en) zien na de interventie en voor de vignetten waarvan de casusbeschrijving als het meest ambivalent werd beschouwd. Deze laatste bevinding sluit aan bij onze hypothese dat het implementeren van gehechtheidsinterventies in het beslisproces het meest vruchtbaar zou zijn voor ambivalente casussen waarbij een eerste risicotaxatie niet tot een eenduidig beeld leidt over de toekomstige veiligheid van het kind.

De hypothese dat het implementeren van gehechtheidsinterventies in ouderschapsbeoordelingen ook zou leiden tot een verbeterde validiteit van uithuisplaatsingsbeslissingen werd onderzocht in een gerandomiseerd onderzoek dat staat beschreven in hoofdstuk 4. Dit onderzoek vond plaats in vier gezinsklinieken in Nederland waar zeer intensieve ouderschapsbeoordelingen worden uitgevoerd ter ondersteuning van beslissingen over uithuisplaatsing of hereniging. In dit onderzoek werden 56 gezinnen random verdeeld over twee groepen: één groep voor wie de beoordeling

werd gebaseerd op de standaard hulpverlening die werd geboden in de kliniek, en één groep voor wie de beoordeling aanvullend daarop werd gebaseerd op de *Video-feedback Intervention to promote Positive Parenting and Sensitive Discipline* (VIPP-SD; Juffer, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2016). VIPP-SD is een bewezen effectieve, kortdurende gehechtheidsinterventie waarin gebruik wordt gemaakt van video feedback. De validiteit van beslissingen werd onder andere onderzocht door te meten hoe zeker de gedragsdeskundigen in de klinieken zich voelden over hun advies met betrekking tot uithuisplaatsing van het kind (indruksvaliditeit) en hoe vaak kinderen die met hun biologische ouder(s) naar huis gingen na de ouderschapsbeoordeling opnieuw werden mishandeld (predictieve validiteit). In dit onderzoek werden geen significante verschillen gevonden tussen beide groepen, wat strookt met onze hypothese. Hiervoor kunnen verschillende verklaringen worden genoemd. Ten eerste vond deze studie plaats in een unieke setting: gezinnen die in de gezinsklinieken verblijven worden gedurende een periode van zes tot twaalf weken zeer intensief geobserveerd en ondersteund. Voor zover wij weten worden ouderschapsbeoordelingen van een dergelijke intensiteit niet in andere landen uitgevoerd. In een parallelle Canadese studie die wel aantoonde dat een gehechtheidsinterventie tot verbeterde uithuisplaatsingsbeslissingen leidde (Cyr et al., 2012), werd in de controleconditie een veel minder intensieve ouderschapsbeoordeling uitgevoerd. Deze bevatte namelijk maximaal twaalf huisbezoeken van ongeveer 3 uur. Het zou dus kunnen dat VIPP-SD in ons onderzoek niet aantoonbaar bijdroeg aan een verbeterde ouderschapsbeoordeling ten opzichte van de al zeer intensieve reguliere procedure. Een tweede mogelijke verklaring voor het uitblijven van significante effecten in onze studie is gerelateerd aan methodologische beperkingen van het onderzoek, waarmee de power om significante effecten te detecteren werd ondermijnd.

De invloed van traumatische jeugdervaringen van ouders

Hoewel steeds meer onderzoek positieve effecten van gehechtheidsinterventies aantoonde voor gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt, is er nog weinig bekend over onderliggende mechanismen van gehechtheidsinterventies voor deze doelgroep. Het is belangrijk om hier meer kennis over te krijgen, zodat interventies op maat kunnen worden geboden aan gezinnen om zo optimale resultaten te bereiken. Op deze manier zou ook de implementatie van gehechtheidsinterventies in ouderschapsbeoordelingen kunnen worden verbeterd. Mishandelende ouders kampen vaak met een scala aan problemen, waaronder psychopathologie, financiële problemen, geweldadige en/of instabiele relaties en een beperkt sociaal netwerk. Daarnaast hebben ze vaak een belast verleden doordat ze ook in hun eigen jeugd werden mishandeld door hun ouders (Madigan et al., 2019). Wanneer ouders met veel van deze problemen kampen, zou verwacht kunnen worden dat hun vermogen om van een opvoedinterventie te profiteren minder groot is. Dit zou zeker kunnen gelden voor ouders die in hun eigen jeugd zijn mishandeld. Tijdens een gehechtheidsinterventie worden ouders namelijk direct geconfronteerd met videobeelden van interacties met hun kind. Voor ouders die in hun eigen jeugd mishandeld zijn, activeert dit mogelijk stressgevoelens gerelateerd aan hun eigen jeugdtrauma's. Dit kan het voor hen extra uitdagend maken om optimaal te profiteren van deze interventie. Verschillende onderzoeken hebben al aangetoond dat traumatische jeugdervaringen van ouders de effecten van gehechtheidsinterventies kunnen modereren (Moran, Pederson, & Krupka, 2005; Steele et al., 2019). Dit is echter nog niet aangetoond in een steekproef van ouders waarvan is aangetoond dat zij kindermishandeling hebben gepleegd.

De hypothese dat jeugdtrauma's van de ouder de effecten van een gehechtheidsinterventie modereren werd onderzocht in een Canadees onderzoek dat in hoofdstuk 5 beschreven staat. Dit onderzoek bevatte een steekproef van mishandelende ouders die waren verwezen naar de

kinderbescherming voor een ouderschapsbeoordeling omdat er mogelijk een uithuisplaatsingsbeslissing zou volgen. Deze steekproef is dus vergelijkbaar met de steekproef uit hoofdstuk 4 van dit proefschrift. Er deden 88 ouder-kindparen mee aan dit onderzoek, waarvan de kinderen 0 tot 5 jaar oud waren. De gezinnen werden random verdeeld over twee verschillende groepen: één groep voor wie de ouderschapsbeoordeling werd gebaseerd op een kortdurende gehechtheidsinterventie die lijkt op VIPP-SD, de *Attachment Video-feedback Intervention (AVI)* (Moss et al., 2018) en één groep voor wie de ouderschapsbeoordeling werd gebaseerd op een interventie die uit psycho-educatie bestaat. Daarnaast werd gebruik gemaakt van een niet-gerandomiseerde vergelijkingsgroep die bestond uit gezinnen voor wie een ouderschapsbeoordeling plaatsvond zonder specifieke interventie. De resultaten van dit onderzoek bevestigden onze hypothese: hoewel de AVI effectief bleek in het verbeteren van de kwaliteit van de ouder-kindrelatie, hadden de meest getraumatiseerde ouders minder baat bij de interventie. Dit impliceert mogelijk dat deze groep ouders een meer trauma-sensitieve aanpak behoeft om optimaal te kunnen profiteren van een gehechtheidsinterventie.

Aanbevelingen voor de klinische praktijk en vervolgonderzoek

Op basis van de resultaten van dit proefschrift kunnen slechts voorzichtige conclusies worden getrokken over het verbeteren van de kwaliteit van uithuisplaatsingsbeslissingen. Toch biedt dit proefschrift verschillende relevante implicaties voor de klinische praktijk en toekomstig onderzoek. Een eerste implicatie die volgt uit de vignettenstudie die werd beschreven in hoofdstukken 2 en 3 is om (toekomstige) professionals bewust te maken van de mogelijke invloed van hun persoonlijke opvattingen en *mindset* op het beslisproces, bijvoorbeeld door hier aandacht aan te besteden in (postacademisch) onderwijs. Daarnaast biedt de vignettenstudie bewijs voor de hypothese dat het implementeren van gehechtheidsinterventies in het beslisproces kan bijdragen aan meer overeenstemming over uithuisplaatsingsbeslissingen. Dit zou kunnen wijzen op een verbeterde kwaliteit van beslissingen, omdat een verhoogde betrouwbaarheid een hogere mate van objectiviteit impliceert. Hoewel we in het interventieonderzoek dat plaatsvond in de gezinsklinieken (hoofdstuk 4) geen bewijs vonden voor een verbeterde validiteit van beslissingen, is hier wel bewijs voor gevonden in een parallelle Canadese studie (Cyr et al., 2012). Meer onderzoek op dit gebied is dus noodzakelijk. Mogelijk zouden gehechtheidsinterventies in Nederland beter in een eerder stadium kunnen worden ingezet voor ouderschapsbeoordelingen. Wanneer gezinnen namelijk naar een gezinskliniek worden verwezen voor een beoordeling van hun opvoedingscapaciteiten, wordt dit meestal gezien als de laatste kans van ouders na een lang en intensief ambulante hulpverleningstraject. Opname in de gezinskliniek omvat zeer intensieve observaties en beoordelingen voor een periode van zes tot twaalf weken. Binnen deze zeer intensieve setting kan moeilijker worden aangetoond dat een gehechtheidsinterventie van substantiële toegevoegde waarde is. Bovendien zijn er hoge kosten verbonden aan een traject in een gezinskliniek, waardoor niet alle gezinnen hiernaar kunnen worden doorverwezen. Om deze redenen zou het relevant zijn om te onderzoeken of en hoe gehechtheidsinterventies in een eerder stadium van het beslisproces zouden kunnen worden ingezet. Als een kind bijvoorbeeld onder toezicht wordt gesteld vanwege (vermoedens van) kindermishandeling, kan informatie over de mate van vooruitgang die ouders laten zien in hun opvoedvaardigheden na een gehechtheidsinterventie wellicht leiden tot een betere indicatie van hun opvoedingscapaciteiten, wat vervolgens weer kan bijdragen aan verbeterde uithuisplaatsingsbeslissingen.

Tot slot dient te worden opgemerkt dat er nog veel uitdagingen bestaan in het ontwikkelen en verfijnen van gehechtheidsinterventies voor gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt. De

resultaten van de Canadese studie die werd beschreven in hoofdstuk 5 van dit proefschrift bevestigen dat niet alle ouders optimaal kunnen profiteren van dergelijk interventies. De meest getraumatiseerde ouders lieten minder vooruitgang zien in hun opvoedvaardigheden na een gehechtheidsinterventie. Wanneer interventies meer toegespitst zouden worden op de specifieke problemen die deze ouders ervaren, zou mogelijk een groter aantal ouders in staat zijn om hun opvoedvaardigheden substantieel te verbeteren. Dit zou tevens het risico op een uithuisplaatsing van hun kind kunnen verminderen. Aangezien veel mishandelende ouders een belast verleden hebben (Madigan et al., 2019), is het belangrijk dat hier meer onderzoek naar wordt verricht.

Beperkingen van dit proefschrift

Dit proefschrift heeft een aantal beperkingen die vermeld dienen te worden. Ten eerste dienen de vragenlijsten die werden gebruikt in de vignettenstudie nog verder ontwikkeld te worden. Zo bestond de vragenlijst over attitudes ten opzichte van de effectiviteit en schadelijkheid van uithuisplaatsingen slechts uit twee items en waren de items over de *mindset* van professionals ten opzichte van de capaciteit van ouders om te veranderen specifiek voor dit onderzoek ontwikkeld. Wanneer deze vragenlijsten beter worden gevalideerd, kunnen meer solide conclusies worden getrokken over de invloed van deze subjectieve factoren op het beslisproces. De interventiestudie die staat beschreven in hoofdstuk 4 van dit proefschrift was, parallel aan een Canadees onderzoek (Cyr et al., 2012), het eerste gerandomiseerde onderzoek waarmee de effectiviteit van een procedure voor het beoordelen van ouderschapsvaardigheden werd getoetst. Meer van dit soort onderzoek zou moeten worden uitgevoerd, waarbij lessen kunnen worden getrokken uit de uitdagingen die we in ons onderzoek tegenkwamen. Zo is het belangrijk om rekening te houden met een grote kans op uitval van gezinnen gedurende het onderzoek. Daarom zouden naast ouderrapportage ook andere bronnen moeten worden meegenomen in vervolgonderzoek, bijvoorbeeld dossiers van Veilig Thuis of rapportages van betrokken professionals uit de jeugdzorg. Tot slot is het van belang dat meer longitudinaal onderzoek wordt uitgevoerd. Dit proefschrift richtte zich op zeer jonge kinderen, waaronder baby's en peuters. Gezien de grote kwetsbaarheid van deze kinderen voor de negatieve gevolgen van kindermishandeling, is het van belang om te onderzoeken welke factoren op de lange termijn bijdragen aan de stabiliteit van uithuisplaatsingsbeslissingen en aan andere indicatoren van de kwaliteit van leven voor kinderen.

Conclusie

Beslissen over uithuisplaatsingen is zeer complex. Met dit proefschrift hopen we enkele aanknopingspunten te bieden voor één manier waarop uithuisplaatsingsbeslissingen mogelijk kunnen worden verbeterd. De resultaten van dit proefschrift bevestigen dat het beslisproces wordt beïnvloed door subjectieve factoren, waaronder de persoonlijke opvattingen van professionals en hun *mindset*. Omdat we beargumenteren dat het implementeren van een gehechtheidsinterventie in het beslisproces de kwaliteit van uithuisplaatsingsbeslissingen kan verbeteren, hebben we de effectiviteit van een dergelijke procedure onderzocht. Onze hypothese werd deels bevestigd in dit proefschrift: we vonden bewijs voor een verhoogde betrouwbaarheid, maar niet voor een verbeterde validiteit van beslissingen. Als we deze bevindingen samennemen met internationaal bewijs (Cyr et al., 2012), kunnen we voorzichtig concluderen dat gehechtheidsinterventies kunnen bijdragen aan verbeterde uithuisplaatsingsbeslissingen. Meer onderzoek is echter nodig om te achterhalen op welke manier dit het beste geïmplementeerd zou kunnen worden in Nederland. Tot slot hebben we in dit proefschrift aangetoond dat de meest getraumatiseerde ouders minder vooruitgang lieten zien na een gehechtheidsinterventie. Dit impliceert dat het belangrijk is om rekening te houden met individuele verschillen tussen gezinnen en dat deze groep ouders wellicht een

meer trauma-sensitieve interventieaanpak heeft. Op deze manier kunnen niet alleen meer ouders optimaal profiteren van gehechtheidsinterventies, maar kunnen hiermee ook meer valide beoordelingen van hun opvoedingsvaardigheden worden gemaakt.

Literatuur

- Ainsworth, M. D. S., Bell, S. M., & Stayton, D. J. (1974). Infant-mother attachment and social development. In M. P. Richards (Ed.), *The introduction of the child into a social world* (pp. 99-135). Londen, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Azar, S. T., Lauretti, A. F., & Loding, B. V. (1998). The evaluation of parental fitness in termination of parental rights cases: A functional-contextual perspective. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1(2), 23.
- Bakermans-Kranenburg, M. J., van IJzendoorn, M. H., & Juffer, F. (2003). Less is more: Meta-analyses of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological Bulletin*, 129(2), 195-215. doi:10.1037/0033-2909.129.2.195
- Bartelink, C., Addink, A., Udo, N., van der Haar-Bolwijn, F., & van Yperen, T. (2019). *Betrouwbaar en valide beslissen over uithuisplaatsing: Eindrapport*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bartelink, C., Knorth, E. J., Lopez, M. L., Koopmans, C., ten Berge, I. J., Witteman, C. L. M., & van Yperen, T. A. (2018). Reasons for placement decisions in a case of suspected child abuse: The role of reasoning, work experience and attitudes in decision-making. *Child Abuse & Neglect*, 83, 129-141. doi:10.1016/j.chiabu.2018.06.013
- Bartelink, C., ten Berge, I., & van Vianen, R. (2017). *Richtlijn Uithuisplaatsing voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht, Nederland: Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen.
- Bartelink, C., van Yperen, T. A., & ten Berge, I. J. (2015). Deciding on child maltreatment: A literature review on methods that improve decision-making. *Child Abuse & Neglect*, 49, 142-153. doi:10.1016/j.chiabu.2015.07.002
- Benbenishty, R., Davidson-Arad, B., Lopez, M., Devaney, J., Spratt, T., Koopmans, C., . . . Hayes, D. (2015). Decision making in child protection: An international comparative study on maltreatment substantiation, risk assessment and interventions recommendations, and the role of professionals' child welfare attitudes. *Child Abuse & Neglect*, 49, 63-75. doi:10.1016/j.chiabu.2015.03.015
- Bernard, K., Dozier, M., Bick, J., Lewis-Morrarty, E., Lindhiem, O., & Carlson, E. (2012). Enhancing attachment organization among maltreated children: Results of a randomized clinical trial. *Child Development*, 83(2), 623-636. doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01712.x
- Bernier, A., Carlson, S. M., & Whipple, N. (2010). From external regulation to self-regulation: early parenting precursors of young children's executive functioning. *Child Development*, 81(1), 326-339. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01397.x
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664-678. doi:10.1111/j.1939-0025.1982.tb01456.x
- Britner, P. A., & Mossler, D. G. (2002). Professionals' decision-making about out-of-home placements following instances of child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 26(4), 317-332. doi:10.1016/S0145-2134(02)00311-3
- Budd, K. S., Poindexter, L. M., Felix, E. D., & Naik-Polan, A. T. (2001). Clinical assessment of parents in child protection cases: An empirical analysis. *Law and Human Behavior*, 25(1), 93-108. doi:10.1023/A:1005696026973

- Chen, Y. C., & Baram, T. Z. (2016). Toward understanding how early-life stress reprograms cognitive and emotional brain networks. *Neuropsychopharmacology*, *41*(1), 197-206. doi:10.1038/npp.2015.181
- Cicchetti, D., Rogosch, F. A., & Toth, S. L. (2006). Fostering secure attachment in infants in maltreating families through preventive interventions. *Development and Psychopathology*, *18*(3), 623-649. doi:10.1017/S0954579406060329
- Cyr, C., & Alink, L. R. A. (2017). Child maltreatment: the central roles of parenting capacities and attachment. *Current Opinion in Psychology*, *15*, 81-86. doi:10.1016/j.copsyc.2017.02.002
- Cyr, C., Dubois-Comtois, K., Geneviève, M., Poulin, C., Pascuzzo, K., Losier, V., . . . Moss, E. (2012). Attachment theory in the assessment and promotion of parental competency in child protection cases. In A. Muela (Ed.), *Child Abuse and Neglect - A multidimensional approach* (pp. 63-86). Croatia: InTech.
- Cyr, C., Euser, E. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2010). Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: A series of meta-analyses. *Development and Psychopathology*, *22*(1), 87-108. doi:10.1017/S0954579409990289
- Davidson-Arad, B., & Benbenishty, R. (2010). Contribution of child protection workers' attitudes to their risk assessments and intervention recommendations: a study in Israel. *Health & Social Care in the Community*, *18*(1), 1-9. doi:10.1111/j.1365-2524.2009.00868.x
- Davidson-Arad, B., & Benbenishty, R. (2016). Child welfare attitudes, risk assessments and intervention recommendations: The role of professional expertise. *British Journal of Social Work*, *46*(1), 186-203. doi:10.1093/bjsw/bcu110
- Devaney, J., Hayes, D., & Spratt, T. (2017). The influences of training and experience in removal and reunification decisions involving children at risk of maltreatment: Detecting a 'beginner dip'. *British Journal of Social Work*, *47*(8), 2364-2383. doi:10.1093/bjsw/bcw175
- Eisenberg, N., Losoya, S., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., Reiser, M., Murphy, B., . . . Padgett, S. J. (2001). Parental socialization of children's dysregulated expression of emotion and externalizing problems. *Journal of Family Psychology*, *15*(2), 183-205. doi:10.1037//0893-3200.15.2.183
- Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H., Lapsley, A. M., & Roisman, G. I. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: A meta-analytic study. *Child Development*, *81*(2), 435-456. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01405.x
- Fleming, P., Biggart, L., & Beckett, C. (2015). Effects of professional experience on child maltreatment risk assessments: A comparison of students and qualified social workers. *British Journal of Social Work*, *45*(8), 2298-2316. doi:10.1093/bjsw/bcu090
- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet*, *373*(9657), 68-81. doi:10.1016/S0140-6736(08)61706-7
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2016). Video-feedback intervention to promote positive parenting and sensitive discipline (VIPP-SD): Development and meta-analytical evidence of its effectiveness. In H. Steele & M. Steele (Eds.), *Handbook of attachment-based interventions*. New York, NY: Guilford.
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2017). Pairing attachment theory and social learning theory in video-feedback intervention to promote positive parenting. *Current Opinion in Psychology*, *15*, 189-194. doi:10.1016/j.copsyc.2017.03.012
- Harnett, P. H. (2007). A procedure for assessing parents' capacity for change in child protection cases. *Children and Youth Services Review*, *29*(9), 1179-1188. doi:10.1016/j.childyouth.2007.04.005

- Lieberman, A. F., Van Horn, P., & Ippen, C. G. (2005). Toward evidence-based treatment: Child-parent psychotherapy with preschoolers exposed to marital violence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44(12), 1241-1248. doi:10.1097/01.chi.0000181047059702.58
- Madigan, S., Cyr, C., Eirich, R., Fearon, R. M. P., Ly, A., Rash, C., . . . Alink, L. R. A. (2019). Testing the cycle of maltreatment hypothesis: Meta-analytic evidence of the intergenerational transmission of child maltreatment. *Development and Psychopathology*, 31(1), 23-51. doi:10.1017/S0954579418001700
- Moran, G., Pederson, D. R., & Krupka, A. (2005). Maternal unresolved attachment status impedes the effectiveness of interventions with adolescent mothers. *Infant Mental Health Journal*, 26(3), 231-249. doi:10.1002/imhj.20045
- Moss, E., Dubois-Comtois, K., Cyr, C., Tarabulsy, G. M., St-Laurent, D., & Bernier, A. (2011). Efficacy of a home-visiting intervention aimed at improving maternal sensitivity, child attachment, and behavioral outcomes for maltreated children: A randomized control trial. *Development and Psychopathology*, 23(1), 195-210. doi:10.1017/S0954579410000738
- Moss, E., Tarabulsy, G. M., Dubois-Comtois, K., Cyr, C., Bernard, K., & St-Laurent, D. (2018). The Attachment Video-Feedback Intervention Program. In H. Steele & M. Steele (Eds.), *Handbook of Attachment-Based Interventions*. New York, NY: The Guilford Press.
- Munro, E. (1999). Common errors of reasoning in child protection work. *Child Abuse & Neglect*, 23(8), 745-758. doi:10.1016/S0145-2134(99)00053-8
- Munro, E. (2008). Lessons from Research on Decision Making. In D. Lindsey & A. Shlonsky (Eds.), *Child Welfare Research: Advances for Practice and Policy*. Oxford, England: University Press.
- Negrao, M., Pereira, M., Soares, I., & Mesman, J. (2014). Enhancing positive parent-child interactions and family functioning in a poverty sample: A randomized control trial. *Attachment & Human Development*, 16(4), 315-328. doi:10.1080/14616734.2014.912485
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., & Vos, T. (2012). The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis. *Plos Medicine*, 9(11). doi:10.1371/journal.pmed.1001349
- Romens, S. E., McDonald, J., Svaren, J., & Pollak, S. D. (2015). Associations between early life stress and gene methylation in children. *Child Development*, 86(1), 303-309. doi:10.1111/cdev.12270
- Schmidt, F., Cuttress, L. J., Lang, J., Lewandowski, M. J., & Rawana, J. S. (2007). Assessing the parent-child relationship in parenting capacity evaluations: Clinical applications of attachment research. *Family Court Review*, 45(2), 247-259. doi:10.1111/j.1744-1617.2007.00141.x
- Steele, H., Murphy, A., Bonuck, K., Meissner, P., & Steele, M. (2019). Randomized control trial report on the effectiveness of Group Attachment-Based Intervention (GABI (c)): Improvements in the parent-child relationship not seen in the control group. *Development and Psychopathology*, 31(1), 203-217. doi:10.1017/S0954579418001621
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R. A., & van IJzendoorn, M. H. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. *Child Abuse Review*, 24(1), 37-50. doi:10.1002/car.2353
- Teti, D. M., & Candelaria, M. A. (2002). Parenting Competence. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of Parenting Volume 4: Social Conditions and Applied Parenting* (Vol. 4, pp. 149-180). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Van Zeijl, J., Mesman, J., Van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M., Juffer, F., Stolk, M. N., . . . Alink, L. R. A. (2006). Attachment-based intervention for enhancing sensitive discipline in

mothers of 1- to 3-year-old children at risk for externalizing behavior problems: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74, 994-1005. doi:10.1037/0022-006X.74.6.994

Ward, H., Brown, R., & Hyde-Dryden, G. (2014). *Assessing Parental Capacity to Change when Children are on the Edge of Care: An overview of current research evidence*. Loughborough University, London.

White, A. (2005). *Literature review: Assessment of parenting capacity*. Ashfield, Australia: Centre for Parenting & Research.

World Health Organization. (1999). *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, 29-31 March 1999, WHO, Geneva*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.